

Accountant en materialiteit

Hoe gaat de accountant om met afwijkingen
en onzekerheden in zijn controle?

Versie 2020

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

NBA

De leden van de Koninklijke NBA vormen een brede, pluriforme beroepsgroep van ruim 22.000 professionals werkzaam in de openbare accountantspraktijk, bij de overheid, als intern accountant en in het management van organisaties. Professionaliteit, integriteit, objectiviteit, vertrouwelijkheid, vakbekwaamheid en zorgvuldigheid zijn essentiële waarden voor iedere accountant. De Koninklijke NBA helpt accountants hun cruciale rol in de maatschappij te vervullen, nu en in de toekomst.

Deze publicatie is samengesteld voor derden. De publicatie heeft geen status in het kader van de beroepsuitoefening. Wel kan worden verwezen naar publicaties die een dergelijke status wel hebben.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk	Pagina
Inleiding	5
1. Wat is materialiteit eigenlijk?	6
2. Waarom is materialiteit belangrijk voor de accountant?	8
3. Hoe bepaalt de accountant materialiteit?	10
4. Wat zijn afwijkingen en onzekerheden?	12
5. Hoe evalueert de accountant afwijkingen en onzekerheden?	14
Colofon	19

Inleiding

Veel organisaties moeten zich over hun prestaties verantwoorden aan belanghebbenden. Soms is deze verantwoording voorgeschreven door de wet, soms gebeurt dit op basis van specifieke afspraken. Een verantwoording kan financieel van aard zijn, maar ook niet-financiële informatie bevatten.

De meest voorkomende vorm van een financiële verantwoording is de jaarrekening. Hierin geeft een organisatie inzicht in haar vermogen en resultaat van een bepaald verslagjaar. Daarnaast kan het bijvoorbeeld nodig zijn om verantwoording af te leggen over de besteding van een ontvangen subsidie. Voorbeelden van niet-financiële informatie zijn het aantal personeelsleden van een organisatie in een verslagjaar, bezoekersaantallen of de hoeveelheid uitgestoten CO₂.

Een verantwoording is meestal niet absoluut van karakter, niet alle opgenomen cijfers zijn met wiskundige exactheid bepaald. Zo stelt Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek als eis dat de jaarrekening een zodanig inzicht moet geven dat een verantwoord oordeel over de cijfers kan worden gevormd. Het gaat niet om 100 procent zekerheid en betrouwbaarheid. Dat kan vaak ook niet omdat met schattingen wordt gewerkt, of omdat niet zeker is of een toekomstige gebeurtenis echt plaatsvindt. Voorbeelden zijn de waarde van gemeentelijke bouwgrond, de incasseerbaarheid van een dubieuze debiteur of de omvang van een reorganisatievoorziening.

Meestal heeft een verantwoording als doel de belanghebbenden van de organisatie te helpen bij het nemen van beslissingen. Dit kan bijvoorbeeld gaan om de financiering door een bank, het opleggen van een heffing door een overheidsinstantie of het afgeven van een vergunning door een gemeente. Omdat zulke beslissingen vaak grote gevolgen kunnen hebben is het belangrijk dat er op de verantwoording vertrouwd kan worden. Accountants worden vaak gevraagd om dit te controleren. Zij kijken dan of de verantwoording is opgesteld volgens de geldende verslaggevingsstandaarden en of deze geen afwijkingen bevat die effect kunnen hebben op de beslissingen van de gebruikers.

In dit kader wordt wel gesproken van materialiteit en materieel belang: een afwijking is materieel als deze effect kan hebben op de beslissingen van de gebruikers van de informatie. Maar wat is materialiteit nu precies en welke rol spelen afwijkingen en onzekerheden in de controle van de accountant?¹ Daar gaat deze brochure over.

Amsterdam, april 2020

¹ Overal waar in deze brochure de hij-vorm is gebruikt, wordt hij/zij bedoeld.

1. Wat is materialiteit eigenlijk?

Dit hoofdstuk legt uit dat het begrip materialiteit zijn oorsprong vindt in de verslaggevingsstandaarden en verschillende kanten heeft.

Materialiteit is een begrip dat in de verslaggevingsstandaarden wordt gebruikt. Materialiteit en materieel belang zijn kernbegrippen voor het opstellen van een verantwoording. Ze zijn afgeleid van het Engelse bijvoeglijk naamwoord *material*, dat cruciaal, essentieel of elementair betekent. Informatie is materieel of heeft een materieel belang als het weglaten, verkeerd weergeven of versluieren ervan invloed kan hebben op de economische besluitvorming van de gebruikers van de informatie. Als de informatie niet was weggelaten, verkeerd weergegeven of versluierd, hadden de gebruikers andere beslissingen kunnen nemen. Bijvoorbeeld het besluit om wel of niet een subsidie toe te kennen en het wel of niet investeren in een onderneming. Anders gezegd, materialiteit² is gekoppeld aan de gebruikers van de informatie en het doel waarvoor de informatie is bestemd.

Verschillende kanten van materialiteit

Materialiteit speelt op verschillende manieren een rol bij het opstellen van een verantwoording. Het is in de eerste plaats een maatstaf voor de accuraatheid waarmee deze moet zijn opgesteld. Bij een materialiteit van € 1.000.000 maakt het voor de beslissingen van de gebruikers niet zoveel uit of een schatting € 50.000 hoger of lager uitkomt. Is de materialiteit daarentegen maar € 25.000, dan betekent diezelfde € 50.000 dat de verantwoording niet langer geldt als een goede basis voor besluitvorming. Materialiteit bepaalt daarnaast of een post afzonderlijk of tezamen met andere posten moet worden opgenomen. Als een stichting een lening van € 5.000 van een gemeente heeft ontvangen en de materialiteit € 10.000 bedraagt, kan de lening waarschijnlijk bij de overige schulden worden opgeteld. Is deze lening daarentegen € 30.000, dan zal hij apart vermeld moeten worden.

Materialiteit heeft echter niet alleen een kwantitatieve of financiële dimensie, maar ook een kwalitatieve dimensie. Een onjuiste presentatie, een verkeerde rubricering of het ontbreken van een noodzakelijke toelichting in een verantwoording kan net zo materieel zijn als het niet opnemen van het bedrag zelf. In een

² Controleprotocollen in de publieke sector gebruiken hiervoor soms de term nauwkeurigheid. Dit is niet aan te bevelen omdat deze term eigenlijk betrekking heeft op iets anders, namelijk de mate waarin afwijkingen in een statistische steekproef zijn toegestaan.

jaarrekening kan een grote voorraad goederen staan, maar als deze als onderpand dient voor een bank, dan is dit belangrijke informatie voor leveranciers die op krediet leveren. Zo kan ook de toelichting op de waardering van gemeentelijke bouwgrond relevant zijn voor de inwoners van die gemeente. Als later blijkt dat deze waarde moeilijk te verzilveren valt, kan dit leiden tot een tekort in de begroting en daarmee tot hogere lasten voor de inwoners.

Ook kan het zijn dat een afwijkende, strengere materialiteit geldt voor bepaalde posten binnen dezelfde verantwoording. Zo geldt in het kader van de Wet Normering Topinkomens (WNT) een zeer lage materialiteit voor de controle van bestuurdersbeloningen omdat die volop in de maatschappelijke en politieke aandacht staan. Dit betekent dat relatief kleine afwijkingen in de bestuurdersbeloning of de toelichting daarop van belang zijn voor de beslissingen van de gebruikers.

Niet alle gebruikers van een verantwoording zijn gelijk, voor bepaalde gebruikers kan een afwijkende materialiteit gelden. Een financieel analist kijkt anders naar een jaarrekening dan een particuliere belegger. De belastingdienst hanteert een andere materialiteit dan de eigenaren van een onderneming. De gekozen materialiteit voor een verantwoording moet daarom recht doen aan de redelijke wensen van alle gebruikers en het doel waarvoor hij is opgesteld. Het is de taak van de opstellers van de verantwoording om hiervan een goede inschatting te maken.

2. Waarom is materialiteit belangrijk voor de accountant?

Dit hoofdstuk legt uit welke rol materialiteit speelt in de controle van de accountant en hoe de accountant omgaat met kwalitatieve materialiteit.

Voor de accountant ligt de basis voor de materialiteit in de verslaggevingsstandaarden die voor de betreffende verantwoording van toepassing zijn. Hij vertaalt deze materialiteit door naar zijn controlewerkzaamheden. Wanneer de verslaggevingsstandaarden zelf geen referentiekader voor de materialiteit geven, dan bieden de controlestandaarden van de accountants een eigen kader om de materialiteit voor de controle te bepalen.

Hoe gebruikt de accountant materialiteit?

De accountant gebruikt materialiteit op twee manieren:

- Het is van invloed op de uit te voeren werkzaamheden.
- Het bepaalt zijn oordeel over de gecontroleerde verantwoording.

Het doel van een controle is om vast te stellen dat een verantwoording geen afwijkingen van materieel belang bevat. Anders gezegd, de accountant verzamelt genoeg bewijs om te oordelen dat gebruikers hun beslissingen op die verantwoording kunnen baseren. Het lijkt een beetje op vissen. Als je alleen grote vissen wilt vangen kunnen de mazen in het net groter zijn dan wanneer je ook kleinere vissen wilt vangen. Hetzelfde geldt voor de materialiteit. Als de materialiteit laag is en afwijkingen dus eerder materieel zijn, dan moeten de controlewerkzaamheden afgestemd zijn op het vinden van kleinere afwijkingen. De materialiteit bepaalt dus de fijnmazigheid van de controle.

Hoofdstuk 3 werkt uit hoe de accountant de materialiteit bepaalt.

Materialiteit speelt ook een rol als de accountant zijn oordeel over de door hem gecontroleerde verantwoording vaststelt. Hij doet dit op grond van de vooraf gekozen materialiteit en de door hem tijdens de controle vastgestelde afwijkingen en onzekerheden. **Hoofdstuk 4** gaat in op afwijkingen en onzekerheden, **hoofdstuk 5** beschrijft het effect hiervan op de oordeelsvorming van de accountant.

Hoe gaat hij om met kwalitatieve materialiteit?

In **hoofdstuk 1** bleek dat materialiteit naast een kwantitatieve dimensie ook een kwalitatieve dimensie heeft. Daardoor kunnen bepaalde bedragen in een verantwoording meer invloed hebben op de beslissingen van de gebruikers dan op grond van hun omvang is te verwachten. Voor de accountant betekent dit dat hij meer werkzaamheden voor die bedragen moet uitvoeren. Er zit echter een grens aan de omvang van de werkzaamheden die de accountant uitvoert. Die grens wordt bepaald door de toegevoegde waarde die de gebruikers er nog aan ontleen.

De kwalitatieve dimensie van materialiteit bleek in hetzelfde hoofdstuk ook betrekking te kunnen hebben op de presentatie, rubricering of toelichting in de verantwoording. Hierbij is het niet mogelijk een bedrag te bepalen dat aangeeft wanneer deze onvoldoende zijn. De accountant bepaalt dit op basis van professionele oordeelsvorming.

3. Hoe bepaalt de accountant materialiteit?

Dit hoofdstuk legt uit hoe de accountant de materialiteit vaststelt en hoe hij hiermee rekening houdt bij de uitvoering van en rapportering over zijn controle.

Het vaststellen van de te hanteren materialiteit bij een controleopdracht is een kwestie van *professionele oordeelsvorming*. Het beeld dat de accountant heeft van de (gemeenschappelijke) informatiebehoefte van alle gebruikers tezamen is bepalend. Hij richt zich in principe niet op elk apart individu, omdat hij niet alle mogelijke gebruikers individueel kent. Wel vormt hij zich een beeld van de belangrijkste (groepen) gebruikers en hun te verwachten informatiebehoefte. Voorbeelden zijn aandeelhouders, raadsleden, financiers, toezichthouders, afnemers, leveranciers, regelgevers en werknemers.

Belangrijke factoren

Bij de inschatting van de materialiteit en het risico van een afwijking van materieel belang houdt de accountant rekening met verschillende factoren, onder andere:

- **de organisatie** die de verantwoording heeft opgesteld. Om wat voor soort organisatie gaat het, is wel of niet sprake van een winst oogmerk, in welke levensfase bevindt de organisatie zich en hoe zit de interne structuur in elkaar?
- **de omgeving** waarin de organisatie zich bevindt. Binnen welke economische sector opereert de organisatie, welke wet- en regelgeving is van toepassing en moet wel of niet rekening worden gehouden met specifieke publieke sectorregulering op het gebied van (financiële) rechtmatigheid?
- **de verantwoording en haar gebruikers**. Is sprake van een financiële verantwoording voor algemene doeleinden zoals een jaarrekening of van een verantwoording voor een specifiek doel zoals een subsidieafrekening? In het eerste geval is het vaak niet mogelijk om de behoeften van alle gebruikers te kennen, in het tweede geval meestal wel. Bestaan binnen de verantwoording bepaalde posten, transacties of toelichtingen waarvoor een strengere materialiteit geldt?

Geen simpele rekensom

Het vaststellen van de te hanteren materialiteit is meer dan een simpele rekensom die bijvoorbeeld een percentage van het vermogen, de kosten of het resultaat als basis neemt. Zeker als een organisatie in de maatschappelijke belangstelling staat en een brede kring van gebruikers heeft, is dit niet gemakkelijk. Ook wanneer de informatie niet-financieel van aard is, of de materialiteit ook een kwalitatieve dimensie heeft wordt het ingewikkeld.

In de publieke sector en bij subsidieregelingen schrijven overheidsinstanties vaak maximale grenzen of toleranties voor. In een tabel wordt de materialiteit dan uitgedrukt in een percentage van de lasten of de subsidiabele kosten (ook wel de omvangsbasis genoemd). Vaak hanteert zo'n tabel verschillende percentages voor afwijkingen en onzekerheden, wat de indruk wekt dat deze apart beoordeeld mogen worden. Dit laatste maakt het voor de accountant ingewikkeld, omdat hij volgens de controlestandaarden afwijkingen en onzekerheden in hun onderlinge samenhang dient te beoordelen.

Het in samenhang beoordelen van afwijkingen en onzekerheden is ook een thema om in de toekomst met betrokken partijen te evalueren. Zo kunnen wederzijdse verwachtingen op elkaar worden afgestemd.

Marge bij uitvoering controle

De accountant bepaalt de aard en omvang van zijn werkzaamheden op basis van de vastgestelde materialiteit. Gewoonlijk hanteert hij een percentage van deze materialiteit. Deze veiligheidsmarge bouwt hij in omdat altijd het risico bestaat dat hij tijdens zijn controle een afwijking niet opmerkt.

De accountant maakt bij zijn controle namelijk gebruik van cijferanalyses, steekproeven en deelwaarnemingen. Hij controleert dus niet alles in detail.

4. Wat zijn afwijkingen en onzekerheden?

Dit hoofdstuk legt uit wat met afwijkingen en onzekerheden wordt bedoeld en hoe de accountant hiermee omgaat.

Om een goedkeurende controleverklaring bij een verantwoording af te kunnen geven moet de accountant er voldoende zeker van zijn dat de informatie *geen afwijkingen van materieel belang* bevat. Wordt aan deze voorwaarde niet voldaan, ook niet na overleg met de gecontroleerde organisatie, dan geeft hij een niet- goedkeurende controleverklaring af. **Hoofdstuk 5** gaat nader in op de mogelijke varianten.

Afwijkingen

Een afwijking valt te definiëren als het verschil tussen enerzijds het gerapporteerde bedrag, de rubricering, de presentatie of de toelichting van een element in de verantwoording en anderzijds het bedrag, de rubricering, de presentatie of de toelichting die verwacht mag worden volgens het geldende verslaggevingsstelsel. Ook het weglaten, verkeerd weergeven of versluieren van informatie geldt als een afwijking. Kortom, wat verantwoord is wijkt dan af van wat verantwoord moet worden. Afwijkingen kunnen onopzettelijk van aard zijn (aangeduid als fouten) of opzettelijk (door fraude).

Onzekerheden

Als de accountant niet in staat is om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen, wordt gesproken van een onzekerheid in de controle. Hij heeft dan onvoldoende bewijs om vast te stellen dat er geen afwijking van materieel belang in de verantwoording zit. Een onzekerheid is op zichzelf geen afwijking, de accountant kan echter niet met genoeg zekerheid vaststellen dat er sprake is van een afwijking. Als de onzekerheid mogelijk wel leidt tot een materiële afwijking, dan kan dit effect hebben op het oordeel van de accountant.

Een onzekerheid in de controle kan het gevolg zijn van situaties waarop de organisatie geen invloed heeft (bijvoorbeeld een verloren gegane administratie), situaties die voortvloeien uit de aard en planning van de controle (bijvoorbeeld het niet kunnen bijwonen van een voorraadopname omdat de controleopdracht

pas daarna is verleend) of door beperkingen opgelegd door het management (bijvoorbeeld het verbod om contact op te nemen met een debiteur). De accountant probeert in al die gevallen in te schatten tot welke afwijking de onzekerheid kan leiden. Soms is het mogelijk om de onzekerheid alsnog met alternatieve extra werkzaamheden weg te nemen. Bij beperkingen opgelegd door het management zal de accountant overwegen of hij de opdracht moet teruggeven.

Naast de onzekerheden in de controle kan ook sprake zijn van onzekerheden in de verantwoording zelf. Bijvoorbeeld de financiële uitkomst van een lopende rechtszaak, de schatting van de waarde van goodwill of vraagtekens bij het voortbestaan van de organisatie. De accountant gaat in die situaties na of de toelichting in de verantwoording alle benodigde informatie bevat. Als dit het geval is, heeft de onzekerheid geen effect op zijn oordeel.

5. Hoe evalueert de accountant afwijkingen en onzekerheden?

Dit hoofdstuk legt uit hoe de accountant zijn oordeel bepaalt op basis van de materialiteit, afwijkingen en onzekerheden.

De accountant beoordeelt afwijkingen in de verantwoording en onzekerheden in de controle op hun *totale effect* op de betreffende verantwoording en op hun *totale effect* op de besluitvorming van de gebruikers. Het kan zijn dat de afwijkingen in de verantwoording of onzekerheden in de controle los van elkaar geen effect op zijn oordeel hebben, maar in hun totaliteit wel. Ook kan een afwijking in de verantwoording kwantitatief niet materieel zijn, maar op grond van kwalitatieve aspecten wel. Zoals aangegeven is dit geen simpele optelsom, *professionele oordeelsvorming* staat centraal.

Om tot een oordeel te komen doorloopt de accountant **drie stappen**:

1. Hij gaat na of de door hem bepaalde materialiteit nog passend is.
2. Hij gaat na of sprake is van materiële afwijkingen in de verantwoording.
3. Hij gaat na of er onzekerheden in de controle zijn met een materieel belang.

Stap 1: Passende materialiteit?

Het bepalen van de materialiteit gebeurt vaak aan het begin van de controle. Het kan echter zijn dat de accountant nog niet alle relevante factoren kent voor het bepalen van de materialiteit bij het begin van de controle. Als de organisatie tijdens het verantwoordingsjaar een concurrent overneemt kan dit er bijvoorbeeld toe leiden dat de materialiteit hoger wordt.

Het afstoten van een deel van de portefeuille door een woningbouwcorporatie kan leiden tot een lager aantal te verhuren woningen en een lager kostenniveau, waardoor ook de materialiteit lager zal zijn. Als de materialiteit lager wordt zal de accountant nagaan of het uitgevoerde controlewerk voldoende is en zal hij waar nodig extra werk verrichten. Als de materialiteit hoger kan zijn, dan heeft de accountant vaak een extra marge voor de beoordeling van de onzekerheden en de afwijkingen.

Stap 2: Materiële afwijkingen?

Als een accountant tijdens zijn controle afwijkingen constateert zal hij er eerst op aandringen dat die gecorrigeerd worden. Gebeurt dat niet, dan zal hij aan het eind van de controle nagaan of de niet gecorrigeerde afwijkingen materieel zijn. Door de manier waarop een controle wordt uitgevoerd kan de kans bestaan dat niet alle afwijkingen te zien zijn: er kunnen altijd vissen door de mazen van het net zwemmen. Dit hangt ook af van de grootte van de gekozen mazen. De accountant bouwt daarom altijd een veiligheidsmarge in. Soms blijkt dat deze te grof is, bijvoorbeeld doordat hij meer fouten vindt dan verwacht (er zwemmen meer vissen door het net dan verwacht, de mazen zijn te groot). In dat geval moet hij de marge aanscherpen door alsnog meer werkzaamheden te verrichten.

Stap 3: Onzekerheden in de controle?

Als de onzekerheden in de controle van materieel belang zijn, dan heeft de accountant onvoldoende zekerheid dat de verantwoording vrij is van materiële afwijkingen. Omdat hij niet beschikt over voldoende en geschikte controle-informatie kan hij dan geen goedkeurend oordeel geven. Hetzelfde geldt bij een combinatie van afwijkingen en onzekerheden die materieel is.

In samenhang beoordeeld

De accountant beoordeelt de door hem vastgestelde afwijkingen en onzekerheden (mogelijke afwijkingen) afzonderlijk en in onderlinge samenhang. Hierbij stelt hij niet alleen vast of ze materieel zijn, maar ook **van diepgaande invloed**. Dit laatste is het geval als de gevolgen:

- niet beperkt blijven tot een specifiek onderdeel van de verantwoording.
- hiertoe wel beperkt blijven, maar het een substantieel deel van de verantwoording betreft.
- toelichtingen in de verantwoording betreffen die essentieel zijn voor de gebruikers.

Soorten verklaringen

Wanneer de accountant geen goedkeurend oordeel geeft zijn drie soorten verklaringen mogelijk:

- **Met een beperking:** De accountant keurt de verantwoording goed met uitzondering van een deel daarvan. Hierbij zijn twee varianten mogelijk: Er is sprake van een afwijking die van materieel belang is voor de gebruikers, maar die geen diepgaande invloed heeft. Of er is sprake van een onzekerheid in de controle die van materieel belang kan zijn, maar niet van diepgaande invloed. Voorbeelden zijn een niet afgeboek te debiteur die al failliet bleek te zijn en een niet controleerbare voorraad op een locatie in het buitenland.

- **Oordeelonthouding:** De accountant kan de verantwoording in zijn geheel niet goed- of afkeuren. Hij kan geen voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor een oordeel. Hij weet echter zeker dat de mogelijke gevolgen zowel van materieel belang als van diepgaande invloed kunnen zijn. Voorbeelden zijn een ontoereikende interne beheersing waardoor de volledigheid van de opbrengsten niet is gegarandeerd of een door brand verwoest computersysteem waardoor de financiële administratie verloren is gegaan.
- **Afkeurend:** De accountant keurt de verantwoording als geheel af, deze voldoet niet aan de geldende eisen. Hij weet zeker dat de geconstateerde afwijkingen van materieel belang en van diepgaande invloed zijn. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als voor de verantwoording de verkeerde waarderingsgrondslagen zijn toegepast of als bij een volledig gesubsidieerde organisatie de geldende subsidievoorschriften niet zijn nageleefd.

Drie voorbeelden

Hieronder volgen drie voorbeelden hoe een accountant de materialiteit toepast. Ze zijn vereenvoudigd weergegeven. In alle gevallen beoordeelt de accountant de afwijkingen en onzekerheden zowel afzonderlijk als in hun onderlinge samenhang.

VOORBEELD 1: **Bouwbedrijf**

Bij het bepalen van de materialiteit voor de jaarrekening van een bouwbedrijf stelt de accountant vast dat de jaaromzet ter grootte van € 5.000.000 hiervoor de beste basis vormt. Hij bepaalt de materialiteit uiteindelijk op € 60.000, wat overeenkomt met 1,2 procent van de omzet. Tijdens de controle stelt de accountant vast dat een kortlopende verplichting van € 8.000 niet onder de kortlopende schulden in de jaarrekening is opgenomen. Daarnaast resteert een onzekerheid in de controle over de waardering van een onderhanden project. Dit kan tot een mogelijke afwijking leiden van € 40.000. Beide posten zijn kleiner dan de materialiteit, zowel afzonderlijk als in samenhang beoordeeld. In principe kan de accountant dus een goedkeurende verklaring geven.

Stel echter dat bij het bouwbedrijf sprake is van een forse banklening, waarbij eisen gesteld zijn aan de solvabiliteit en dat het niet voldoen aan die eisen de continuïteit van het bedrijf in gevaar kan brengen. In dat geval zal de accountant overwegen of de gekozen materialiteit nog steeds passend is, of dat deze verlaagd moet worden. Zeker als de afwijkingen en onzekerheden bepalen of wel of niet aan de solvabiliteitseisen wordt voldaan. De accountant kan op grond van deze kwalitatieve overweging een verklaring met beperking af geven, waarin hij melding maakt van de niet gecorrigeerde afwijking in de kortlopende schulden en de onzekerheid over de waardering van het betreffende onderhanden project. Indien nodig kijkt de accountant ook naar de gevolgen voor de continuïteit van het bedrijf.

VOORBEELD 2: Gemeentelijke jaarrekening

Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) regelt de controle van de jaarrekening van onder andere gemeentes en provincies. Het huidige besluit hanteert de volgende materialiteitspercentages:

Soort controleverklaring	Goedkeurend	Met beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de verantwoording in percentage van de lasten	≤ 1%	>1% en ≤ 3%	N.v.t	≥ 3%
Onzekerheden in de controle in percentage van de lasten	≤ 3%	> 3% en ≤10%	> 10%	N.v.t

Op basis van de huidige Bado-tabel en het totaal van de lasten van de gemeente ter grootte van € 1.000.000 leidt dit tot de volgende materialiteit voor de jaarrekening:

Soort controleverklaring	Goedkeurend	Met beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de verantwoording in percentage van de lasten	≤ € 10.000	€ 10.000 - € 30.000	N.v.t	≥ € 30.000
Onzekerheden in de controle in percentage van de lasten	≤ € 30.000	€ 30.000 - €100.000	> € 100.000	N.v.t

Bij zijn controle stelt de accountant vast dat sprake is van niet-gecorrigeerde afwijkingen met een totaalbedrag van € 7.000. Daarnaast resteert een onzekerheid over een deel van de voorraad bouwgrond met een mogelijke afwijking van € 60.000. De accountant concludeert dat de afwijkingen onder de grens van een goedkeurend oordeel liggen. De onzekerheid bevindt zich echter in de bandbreedte van een oordeel met beperking. Hij geeft daarom een verklaring met beperking af en meldt in de onderbouwing van zijn oordeel de onzekerheid over de voorraad bouwgronden. Hierbij overweegt hij op grond van kwalitatieve factoren of ook de afwijking in de controleverklaring moet worden opgenomen als nadere onderbouwing van het oordeel. Stel echter dat bij dezelfde gemeente sprake is van een niet-gecorrigeerde afwijking van € 7.000 en een onzekerheid met een mogelijke afwijking van € 15.000. Hoewel de onzekerheid in de bandbreedte van een goedkeurend oordeel ligt, kan de accountant niet met zekerheid vaststellen dat geen sprake is van een materiële afwijking in de jaarrekening. Hij beoordeelt immers de niet-gecorrigeerde afwijking en de onzekerheid in onderlinge samenhang. Dit kan ertoe leiden dat de accountant ook in deze situatie een verklaring met beperking afgeeft.

VOORBEELD 3: Publieke sector organisatie

Voor de controle van de jaarrekening van een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) is een specifiek protocol van toepassing, dat een tabel hanteert die is afgeleid van de tabel in het Handboek Auditing Rijksoverheid (HARo):

Soort controleverklaring	Goedkeurend	Met beperking	Oordeelonthouding of Afkeurend
Fouten in de verantwoording plus onzekerheden in de controle in percentage van de lasten	≤ 2%	>2% en ≤ 4%	≥ 4%

Op basis van deze tabel en het totaal van de lasten van de ZBO ter grootte van € 1.000.000 vult de accountant de materialiteit voor de jaarrekening als volgt in:

Soort controleverklaring	Goedkeurend	Met beperking	Oordeelonthouding en Afkeurend
Fouten in de verantwoording plus onzekerheden in de controle in percentage van de lasten	≤ € 20.000	€ 20.000 - € 40.000	≥ € 40.000

Bij zijn controle stelt de accountant vast dat sprake is van niet-gecorrigeerde afwijkingen met een totaalbedrag van € 9.000. Daarnaast resteert een onzekerheid in de controle over de waardering van een deel van de lopende projecten die kan leiden tot een maximale afwijking van € 60.000.

De accountant concludeert dat de afwijkingen tezamen met de onzekerheid in de bandbreedte liggen van een oordeelonthouding en een afkeurend oordeel. De onzekerheid vormt echter het grootste bedrag, terwijl de afwijking op zichzelf niet materieel is. De accountant geeft daarom een verklaring van oordeelonthouding af, waarbij hij overweegt om in de verklaring ook de afwijking toe te lichten als onderbouwing van zijn oordeel.

Colofon

Deze brochure is tot stand gekomen uit een gezamenlijk initiatief van het Advies College voor beroepsreglementering (ACB), de Subcommissie Assurance (SCA) en de Werkgroep Controleprotocollen (COPRO).

De informatie in deze brochure is gebaseerd op de volgende NBA regelgeving:

- Standaard 200 Algehele doelstellingen van de onafhankelijke accountant, alsmede het uitvoeren van een controle overeenkomstig de Standaarden
- Standaard 320 Materialiteit bij de planning en uitvoering van een controle
- Standaard 450 Evaluatie van tijdens de controle geïdentificeerde afwijkingen
- Standaard 700 Het vormen van een oordeel en het rapporteren over financiële overzichten
- Standaard 705 Aanpassingen van het oordeel in de controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Genoemde standaarden zijn allen onderdeel van de Nadere voorschriften controle- en overige standaarden (NV COS) en te raadplegen op de website van de NBA (<https://www.nba.nl/tools/hra-2020/>).

Aanbevolen achtergrondinformatie, ook te raadplegen op de website van de NBA:

- Controleverklaringen verklaard - De strekking van de controleverklaring bij decentrale overheden. NBA, juni 2016
- Schrijfwijzer accountantsprotocollen - Een praktische gids. NBA, september 2017

Bij vragen over de brochure kunt u contact opnemen met Michèl Admiraal (m.admiraal@nba.nl) of Karin van Hulsen (k.vanhulsen@nba.nl).

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2 - 8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 30
F 020 301 03 02